

VOLGOGRAD SALDIRILARI, SOÇİ OLİMPİYATLARI VE KAFKASYA

Dünya BAŞOL*

Özet

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından itibaren Rusya Federasyonu, Kafkasya'da artan etnik milliyetçilik ve bağımsızlık talepleriyle karşı karşıya kalmış, bu talepler sonucunda Çeçenistan'da iki geniş çaplı savaş yaşanmıştır. II. Çeçenistan Savaşı'nın ardından bölgede kısa süreli de olsa hâkimiyeti sağlamış görünen Rusya, dini radikalizmin öncelikle Dağıstan'a, ardından Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'ne sıçramasıyla içişlerindeki tüm siyasi ve askeri dikkatini yeniden Kafkasya'ya çevirmiştir. Bölgede terör saldırıları çoğunlukla düşük yoğunluklu da olsa süreklilik arz etmektedir ve radikal gruplar zaman zaman da sansasyonel eylemlerle küresel çapta da isimlerinden söz ettirerek bölge güvenliğini tehdit etmektedir. Rusya Federasyonu'nun bölgedeki orta-uzun vadeli politikaları için de önemli bir yer tutan Soçi Olimpiyatları'nın hemen öncesinde Volgograd'da meydana gelen patlamalar, Rusya'nın Kafkasya'daki istikrarı sağlamasının ne kadar zor bir süreç olduğunu tekrar göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Kafkasya, Soçi, Abhazya, Terörizm

Abstract

After the dissolution of Soviet Union, Russian Federation faced with rising ethnic nationalism and demands of independence in the Caucasus, and two bloody wars in Chechnya took place as a result of these demands. Russia, which seemed to have established control in the region after the Second Chechen War briefly, diverted its political and military attention once again to the Caucasus as religious radicalism spread to first Dagestan and then to Kabardino-Balkaria Republic. Though terrorist attacks are generally in low intensity, they are persistent and radical groups threaten the regional security and become globally known by occasional attacks. Volgograd attacks that took place just before the Sochi Olympics, which has a very important role for Russian Federation's mid-long term policies in the region, once again showed how difficult it is for Russia to establish stability in the region.

Keywords: Russia, Caucasus, Sochi, Abkhazia, Terrorism

* Araştırmacı, Abhazya Cumhurbaşkanlığı, Stratejik Araştırmalara Merkezi.

2007 Haziran'ında 22.Kış Olimpiyatları için yapılan oylamada, Rusya Federasyonu'na bağlı Soçi şehri, kendisinden çok daha tecrübeli ve avantajlı rakipleri Pyeongchang ve Salzburg'u, temel olarak baş döndürücü bir finansal yatırım vaadiyle geride bıraktığında pek çok kişinin oylama öncesindeki çekinceleri artarak devam etti. Soçi gerçekten de şu ana kadar yapılmış 51 milyar dolarlık yatırımla (The USA Today: 30 Mayıs 2013), ki bugüne kadar olimpiyatlar için yapılmış en yüksek harcama olarak tarihe geçmiştir (The Atlantic Cities: 21 Ağustos 2013), olimpiyatlar için hiçbir maddi sorumluktan kaçınmayacağını gösterdi. Ancak Soçi ile ilgili en önemli çekince olan "güvenlik", 29-30 Aralık tarihlerindeki Volgograd patlamaları ile tekrar gündeme geldi.

Öncelikle II. Çeçenistan Savaşı her ne kadar Rusya'nın zaferi ile sonuçlansa da, Kafkasya'da halen ciddi anlamda bir güvenliğin tesis edildiğini söylemek mümkün değildir. Bugün Çeçenistan uzun süren savaşlar sonucunda güvenlik açısından ismen olumsuz bir algı yaratsa da, fiilen Kafkasya'da güvenliğin üst düzeyde olduğu bölgelerin başında gelmektedir. I. ve II. Çeçenistan Savaşları'nda tamamen yıkılan şehir, Rusya Federasyonu tarafından hızla yeniden inşa edilmiştir. Bundaki temel neden halkın yüzyıllardır kimi zaman aktif, kimi zaman pasif halde süren direnişinin 90'ların başından itibaren iki büyük savaş ile doruğa çıkması sonucunda artık hüküm süren bir savaş yorgunluğuna sahip olmasıdır. Bir diğer sebep ise Rus egemenliğine direniş gösterebilecek erkek nüfusunun da iki savaş sonucunda ciddi olarak azalması, geride kalanların ise savaştan sonra iş imkânları için Rusya'nın iç bölgelerine göç etmesidir. Çeçenistan'da şu anda en büyük sıkıntı terörizm değil, Ramzan Kadirov'un ekonomik olarak Çeçenistan'ı ciddi olarak kalkındırmasına rağmen ülkedeki insan hakları ihlallerinin üst düzeye çıkması, yolsuzluklar ve çeşitli skandallardır (The Guardian: 20 Şubat 2013).

Uzun yıllardır özellikle Batı ülkelerinin ana akım medyası tarafından Kafkasya bölgesindeki güvenlik sorunları çoğunlukla Çeçenistan'daki olaylar çerçevesinde ele alınmış, Çeçenistan dışındaki bölgelerdeki olaylar ancak Domodedovo Havaalanı, Moskova Metrosu'ndaki patlamalar veya ancak buna benzer büyük sansasyonel eylemler olduğu sürece haberlerde yer bulabilmiştir. Hâlbuki Kafkasya kökenli terörizm sonucunda sadece 2007-2012 yılları arasında 369 kişi ölmüş, 1367 kişi yaralanmıştır (Johnston's Archive: 30 Aralık 2014). 2013 yılında ise terör saldırılarında sadece Ekim ayında 42 ölü 42 yaralı, Kasım ayında 50 ölü 27 yaralı, Aralık ayında ise 37 ölü 85 yaralı kayıtlara geçmiştir (Kavkaz Uzel: 27 Ocak 2014; Wikipedia: 31 Aralık 2013). Rusya'nın açıklamalarına göre ise son dokuz ayda saldırılar %40 oranında artmıştır (Kavkaz Center: 26 Aralık 2013). Soçi'nin Olimpiyatlara ev sahipliğini yapacağı belli olduktan sonra bölge üzerindeki kontrol ve güvenlik önlemlerini iyice sıkılaştıran Rusya'da terörün merkezi öncelikle Çeçenistan'dan Dağıstan'a ve İnguşetya'ya kaymış, şu anda ise Kabardey-

Balkar Cumhuriyeti'ne doğru genişleme göstermektedir. Terörizm faaliyetlerinin Çeçenistan'dan çevre bölgelere yayılmasının sebeplerini incelemek bu çalışmanın dışında kalmakla beraber, temel sebepler sosyal gelir dağılımının adaletsizliğinde, federal cumhuriyetler içindeki etnik çatışmalarda, işsizlik sorununun bir türlü çözülmemesinde aranılabilir.

Çeçenistan savaşlarının ardından Çeçenlerin savaştaki önemli komuta kademeleri her ne kadar çökertilmiş olsa da, Doku Umarov önderliğindeki Kafkas Emirliği faaliyetlerini belirli dönemlerde yoğunlaştırmıştır. Özellikle Çeçenistan ve Dağıstan kırsalındaki küçük eylemlerle sürekli olarak bölge halkının zihnindeki "Kafkas Emirliği"nin farkındalığı canlı tutmak ve düzen-siz, kimi zaman uzun aralıklarla ses getiren eylemler düzenleyerek adından söz ettirmiştir. Olimpiyatları bir fırsat olarak gören Umarov, Soçi Olimpiyatları'nın, şehrin Büyük Çerkes Sürgünündeki (1864) önemi nedeniyle yapılamaması için destekçilerinin maksimum güçleriyle buna karşı güç kullanmalarını emretmiştir (The Guardian: 3 Temmuz 2013). Bununla beraber, Umarov'un son zamanlarda kredibilite eksikliği çok açık biçimde ortaya çıkmıştı ve hatta uzunca süren sessizliği nedeniyle Çeçenistan Cumhurbaşkanı Kadırov, Volgograd saldırısından birkaç hafta önce Umarov'un uzun süre önce öldüğünü açıklamıştı (RFE/RF: 19 Aralık 2013). Rusya Federasyonu, Olimpiyatlar öncesi bu tehditlere karşı Şangay İşbirliği Örgütü çerçevesinde ve bölge ülkeleri ile güvenlik konusundaki ikili işbirliğiyle uluslararası alanda önlemler almıştı (Rusya'nın Sesi Radyosu: 25 Aralık 2013).

Bölge içerisinde alınan önlemler ise doğal olarak son derece yoğun olmakla beraber, sürekli olarak medyada bir biçimde yer bulmaktadır. Soçi'nin güvenliği için 2 milyar dolar harçayarak "Çelikten Çember" oluşturduğu (The Christian Science Monitor: 6 Ocak 2014) iddia edilen Rusya Federasyonu'nun Soçi şehrini askeri abluka altına aldığı, şehre yalnızca Soçi ve Adler bölgelerinde oturanların giriş yapabildiği, şehrin içinde farklı kontrol noktaları olduğu, her türlü havai fişek, yüksek ses çıkartan maytap, ses bombası gibi maddelerin, mermi ve silahların satışının yasaklandığı, Olimpiyatların yapılacağı alanların ise tamamen yasaklı bölge olduğuna dair haberler çeşitli medya kuruluşlarında sıkça yer almaktadır. Hatta Türkiye'de yayınlanan bir ulusal gazetenin sayfasında ise Olimpiyatların yapılacağı alana sadece birkaç kilometre uzaklıktaki Abhazya'dan "kente insanların bile girişlerine izin verilmeyeceği" yazılmıştır (Milliyet: 30 Ocak 2013). Günümüzde habercilik anlayışının geriye gitmesi, haberlerin yüzeysel verilmesi ve belirli bir bölge ile ilgili haberin, bölge kaynakları yerine yalnızca internetten ve çeşitli ajanslardan gelen haberleri tarayan kişilerce haber olarak sunulması nedeniyle doğru biçimde aktarılmaması alışlagelmiş bir durum olmakla beraber, Soçi Olimpiyatları ile ilgili haberlerde medya etiği, normal koşullardan da geride seyretmektedir. Soçi'de, daha genel olarak ise Krasnodar ve Stavrapol bölgeleri ile Kuzey Kafkasya'daki federal cumhuriyetlerde, güvenlik önlemlerinin çok daha yoğun olduğu doğrudur. Volgog-

rad saldırısı nedeniyle Soçi’de halk yeni yılı sokakta geçirmek yerine genel olarak evde kutlamıştır. Şehrin farklı kamusal noktalarında, soğuk savaş yıllarındaki “Nükleer-Biyolojik-Kimyasal Savaş Sırasında Yapılacaklar” afişlerine benzer şekilde “Terörizm” temalı, halka konuyla ilgili genel bilgiler veren ve şüpheli bir durumda nasıl hareket edilmesi gerektiğine dair afişler sıklıkla görülmüştür. Şehrin belirli bölgelerinde sivil vatandaşlardan çok polis mevcut, özellikle Abhazya ile olan sınır kapısı olan Psou Bölgesinde, Adler’in çevre sokaklarında ve açık hava yarışmalarının yoğun olarak yapılacağı Krasnoya Polyana gibi bölgelerde normalin çok üstünde polis sayısı dikkat çekmiştir ve sürekli olarak şüpheli görünen kişilere sokakta pasaport ve doküman kontrolleri yapılmıştır. Tuapse-Abhazya arasında sahil kenarından yapacağınız bir yolculukta sürekli olarak açık denizde Rus donanmasının konuşlu olduğu görülmüştür. Ancak tüm bu güvenlik önlemlerine rağmen, inşaatların sürdüğü alanlar, askeri tesisler gibi yerler haricinde bir “yasak bölge” en azından şimdiye kadar yoktur. Rus polisinin şehirdeki pasaport kontrolü sırasındaki tavırlarının tipik alışılmış Rus polisinin tavırlarından oldukça farklı olduğu gözlenmektedir. Soçi’de görevli polislerin genel olarak bir Rus polisi için gerçekten alışılmışın dışında yardımsever ve nezaket kurallarına dikkat eder tavırlar sergilediği bilinmektedir.

Soçi Olimpiyatları’ndaki güvenlik sorunu ile ilgili olarak ortaya konulan savlardan birisi ise Abhazya’nın konjonktürdeki durumunun karışıklığı ve “istikrarsız” oluşudur (Times of India: 15 Kasım 2013). Abhazya 1992-93 yıllarındaki savaştan sonra Gürcistan’dan fiilen ayrılan ve 2008’deki Gürcistan-Rusya savaşının ardından başta Rusya olmak üzere sayıca az da olsa BM ülkeleri tarafından tanınmasının ardından de facto bağımsızlığını kısmi de olsa de jure bağımsızlığa yükseltmiştir. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki Abhazya, Transdniester ve Dağlık Karabağ gibi diplomatik ilişkileri olmayan bir ülke değildir. Her ne kadar uzun yıllardır tam olarak işleyen demokratik bir sisteme ve egemenliğe sahip olsa da, KKTC de Abhazya’ya tam bir karşılık değildir, zira KKTC’nin varlığı ve egemenliği tamamen Türkiye’ye bağlıdır. Benzer bir örnek olarak gösterilebilecek Güney Osetya ise coğrafi konumu ve Rusya Federasyonu’na bağlı Kuzey Osetya ile bütünleşmenin nihai hedefi olması nedeniyle yine Abhazya örneği ile bağdaşmamaktadır. Abhazya Cumhuriyeti, fiilen ve hukuki olarak sınırları belirli olan bir toprak parçası üzerinde tam egemenliğini tesis etmiş, işleyen bir demokrasiye ve devlet bürokrasisine sahiptir. Gürcistan ile olan savaşta Kuzey Kafkasya’daki gönüllü Çerkesler, Çeçenler ve Kozaklar ile, Türkiye’deki etnik Abhazlar, Çeçenler ve Çerkeslerin yardımının dışında herhangi bir (savaşın sonlarına doğru kısıtlı bir Rus desteğinin mevcudiyeti ile birlikte) yardım almadan egemenliğini tesis etmiştir. Bugün her ne kadar ekonomik ve askeri olarak Rusya Federasyonu’ndan yüklü miktarda yardım alsada da, egemenliğinin tesisi kendi iç dinamikleri ile olmuş ve uzun yıllar Rusya, Gürcistan ve Türkiye tarafından bir ambargo altında yaşamasına rağmen egemenliğinden

taviz vermemiştir. Bu nedenle her ne kadar Abhazya Cumhuriyeti zihinlerde genel olarak Transdniester, Güney Osetya, Dağlık Karabağ, KKTC gibi ülkelere ile benzer bir algıya sahip olsa da, fiilen tam ve oturmuş bir devlet mekanizmasına sahiptir. Geçtiğimiz aylarda bağımsızlığının 20.yılı kutlayan Abhazya'da iç güvenlik sorunu yoktur. Abhaz halkının %60'ı Hristiyan, %16'sı Müslüman, geri kalan nüfus ise genel olarak Abhazların Pagan inançlarını sürdürmektedir (Portal-Credo: 17 Mart 2004). Bu üç kesim için de, dinin sosyal hayat ve düşünce yapısı üzerine etkisi çok zayıftır. Toplum üzerindeki en etkili kural yazılı olmayan adet ve gelenekler (Apsuara), bundan sonra yazılı kanunlardır. Abhazya'da birbirlerinin dini inançlarını bilmeden evlenen insanların sayısı son derece yüksektir. Müslüman, Hristiyan ve hatta az sayıdaki Abhaz Yahudilerinin cenaze merasimlerinde dahi Pagan inançlarının etkisi çok açık biçimde görülmektedir.

Bu nedenle konuyu Soçi Olimpiyatları açısından ele alacak olursak, olimpiyatlara sadece birkaç kilometre uzaklıkta olan Abhazya'nın radikal islami hareketlere lojistik destek sağlaması mümkün değildir. En son geçtiğimiz aylarda Abhazya'daki Çeçen Cemaati de Soçi Olimpiyatları'na destek bildirisi yayınlamıştır (17 Ekim 2013: Apsnypress). Abhazya'dan gelebilecek ana tehdit, son derece dağlık bir araziye sahip Kuzey Kafkasya'dan öncelikle Gürcistan'daki Pankisi Geçidi, ardından Abhazya'daki dağlık Kodor Vadisi üzerinden yapılabilecek bir sevkiyattır, ki 2012 yılında silah dolu bir araç durdurulmuş ve sınıra ulaşmadan ele geçirilmiştir (CBS News: 10 Mayıs 2012; Civil.ge: 10 Mayıs 2012). Ancak bu tür bir sevkiyatın yakalanmadan Rusya içerisine girmesi çok mümkün değildir, zira Abhazya'daki dağlık yollarda patikalar çok seyrek, olanlar ise ancak Kuzey-Güney hattı eksenindedir. Rusya'daki radikal unsurlara verilebilecek lojistik destek için ana güzergâhlar kullanılmalıdır ki bu güzergâhların da sayısı çok sınırlıdır. Abhazya'daki 8000 Rus askeri, yapılan teknik yatırım ve yardımlar ile Rus İstihbaratı'nın Abhazya içindeki ikili işbirliği çerçevesindeki mevcudiyeti de düşünüldüğünde, Soçi Olimpiyatları'na yönelik tehditlerin Abhazya'dan gelmesi pek olası görünmemektedir. Ancak Rusya-Abhazya sınırının yakın zamanda yenilenmesine ve bu kadar ciddi bir güvenlik tehdidine rağmen halen yeteri kadar modern bir arama ve kontrol noktasına sahip olmamakla beraber, yapılan kontroller ciddi anlamda yetersizdir. Abhazya'dan araç giriş çıkışları uzunca süredir yalnızca özel izinli ticari araçlar için serbestken, 7 Ocak itibarıyla bu araç girişleri daha da sıkı kontrol ve yasaklara tabi olacaktır. Bununla beraber ısrarla özellikle Türkiye medyasında çıkan "sınırlardan insanların dahi girişinin yasaklanacağı" haberi tamamen gerçek dışıdır, unutulmamalıdır ki Abhazya Vatandaşlarının büyük bir çoğunluğu aynı zamanda Rusya Federasyonu pasaportuna da sahiptir.

Patlamaların Soçi'ye yakın yerler yerine, komşu eyaletlerde meydana gelmesi yine de tedirgin edicidir. Öncelikle son bombaların patladığı bölge olan Volgograd, bölgedeki ana ulaşım ağının en kilit noktasıdır. Volgograd'a

ulaşabilmiş bir terörist, buradan kolaylıkla tüm Kafkasya'ya, Krasnodar bölgesine ve Moskova'ya kadar rahatlıkla hareket edebilir. Daha önce bahsettiğimiz gibi Rus Polisi tüm Kafkasya'da, Stavrapol ve Krasnodar eyaletlerinde sıklıkla rastgele kontrollerde bulunmaktadır, ancak bu kontrollere genellikle görünümü yabancı işçiler ile Kafkasya kökenlilerin maruz kalmaktadır. Bombacıardan Pavel Pechyonkin'in, Slav kökenli ve sonradan İslamiyete geçmiş bir kişi olarak tüm rutin kontrollerden rahatlıkla şüphe çekmeden geçtiğini söylemek zor olmayacaktır. Bunun dışında Kafkasya bölgesindeki kişilerin fizyolojik yapıları, Ermeniler ve Nogaylar gibi çok belirgin özelliklere sahip halkları hariç tutarsak, birbirlerine son derece yakındır ve bu yakınlık kişilerin isimlerinde de kendini göstermektedir.

Soçi ile ilgili bir diğer sıkıntı, Soçi ilk aday olduğu andan itibaren günümüze kadar devam eden protestolardır. Bu protestolar genel olarak iki farklı kategori altında yapılmaktadır; Rusya'daki insan hakları ihlalleri ve olimpiyatın çevreye vereceği zarar ile Soçi'nin Çerkes Sürgünü'ndeki yeri. Putin bu sorunu olimpiyat bölgesindeki protesto ve gösterileri güvenlik gerekçesiyle yasaklayarak "kısa yoldan" çözmüştü. Eşcinsellere yönelik ayrımcılıklar, çevre tahribatı, Çerkes sürgünü, insan hakları ihlalleri gibi iddialar, tutuklanan ve faili meçhule kurban giden gazetecilere yönelik tüm protestolar dünya kamuoyunun dikkatini çekmek için Soçi bölgesini hedef alsa da, güvenlik gerekçeli yasaklar nedeniyle gösteriler başka şehirlerde yapılmak zorunda kaldı. Ancak bu gösterilerin tamamen etkisiz olduğunu söylemek mümkün değil, Almanya (The Guardian: 8 Aralık 2013) ve Litvanya (The Denver Post: 19 Aralık 2013) Cumhurbaşkanları Olimpiyatları Rusya'daki insan hakları ihlallerini öne sürerek kişisel olarak boykot ettiklerini gösterdiler. Eşcinsellik "propagandasının" yasaklanması ve eşcinsellere yönelik devletin politikaları da uzun süredir Rusya'nın uluslararası alanda eleştirilmesine neden olmaktadır (RIA Novosti: 6 Şubat 2014).

Çevre tahribatı ve Olimpiyatların "gerçekten Rusya için gerekli olup olmadığı" da başlıca eleştiriler arasında yer almakta. Çevreye yönelik yapılan tahribatlar herhangi bir olimpiyat oyunlarına yapılan daha fazla olmakla beraber, özellikle Krasnoya Polyana bölgesindeki doğal koruma alanları üzerinde inşaatların yapıldığı ise bir sır değil. Soçi şehri için ise temel sıkıntı, bir deniz şehri olmasına rağmen Sovyet dönemindeki imar ve yapılanma nedeniyle denize ve sahile olan erişimin iyice kısıtlanması olarak gösterilebilir. Ancak bu olumsuzluklara rağmen şu andaki Soçi, 2007 yılındaki Soçi'den tamamen farklı. 2007'de son derece küçük bir havaalanı olan Soçi Havaalanı bugün son derece modern bir görünüme sahiptir. Demiryolları tamamen bakımdan geçmiş, yeni hatlar açılmış ve en yeni teknolojiye sahip vagonlar bölgede operasyonel hale gelmiştir. Şehir ise artık 2007'dekinden tamamen farklı bir yapıya sahiptir, pek çok olimpiyat şehrinin aksine şehir sadece olimpiyatların yapılacağı bölgelerde "makyajlan-

mamış”, başta aşağı yenilenmiştir. Bugün Soçi için Rusya’daki en modern şehir demek yanlış olmaz.

Elbette tüm bu yeniliklerin bir bedeli olarak olumsuzluklar da bu inşa sürecinde ortaya çıkmıştır, öncelikle yenilenen bölgelerdeki insanlar evlerinden zorla çıkartılmış ve binalar yenilenene kadar geçici bölgelerde kalmış, evleri olimpiyat faaliyetleri için boşaltılan kişilere ise hakedilen değerden daha düşük bir kamulaştırma uygulandığı iddia edilmektedir (The Atlantic Cities: 14 Kasım 2013). 2007 öncesinde de pahalı olan şehir, Moskova ve St.Petersburg kadar olmasa da Kafkasya, Krasnodar ve Stavrapol bölgeleri için anormal derecede pahalı bir hale gelmiştir. Tüm olimpiyat harcamalarına ve yenilemelerine rağmen sıklıkla elektrik ve su gibi temel altyapı ihtiyaçlarının karşılanmasında hala ciddi sorunlar mevcuttur; yalnızca geçen sene binin üzerinde elektrik ve su kesintisi meydana gelmiştir (Window on Eurasia: 10 Ocak 2014). Olimpik tesislerin inşasında ise, bölge iklimi nedeniyle sürekli olarak yağış aldığından dolayı, yapımda sıklıkla duraklama ve gecikmeler meydana geldi. Gecikmeler elbette yalnızca bu sebeple ortaya çıkmadı, Sovyet döneminden kalan ve bir nebze azalsa da ülke için çok büyük bir başağrısı olan yolsuzluk nedeniyle de uzun süreli gecikmeler oldu. Örnekler sayısız olmakla beraber en çarpıcı olanı normal süresinden iki yıl geç biten kayak pistinin 6-7 katı fiyata mal olması ve bundan sorumlu kişilerin görevlerinden uzaklaştırılıp yargılanmasıdır (Bloomberg Businessweek: 2 Ocak 2014). Uluslararası Olimpiyat Komitesi Üyesi Gian-Franco Kasper’e göre ise Soçi Olimpiyatları’na harcanmış olan 50 milyar doların üçte biri “kayıp”tır (Russkaya Planeta: 9 Ocak 2014). Üstelik sadece yolsuzluk değil, genel olarak düzensizlik ve yönetim eksikliği nedeniyle inşaat malzemelerinin deniz yoluyla getirileceği liman ciddi hasar görmüş, bazı yeni asfaltlanan yollar defalarca kazılıp, tekrar asfaltlanarak büyük bir maddi zarara sebep olmuştur.

Peki neden Putin, Olimpiyatların Soçi’de yapılması için, tüm güvenlik tehditlerine rağmen bizzat kendisi oylama sırasında konuşma yapacak ve 51 milyar dolar gibi bir rakamı gözden çıkartacak kadar ısrar etti? Bunun temel sebebi Soçi’nin ve bölgenin orta-uzun vadeli dinamikleri üzerine yapılan planlamalarında yatmaktadır. Rusya, her yıl vatandaşlarının, doğal olarak, sıcak ülkelerde tatil yapmasından dolayı iç turizmde büyük bir kayba uğramakta. Bu ciddi kaybın azaltılması için ülkenin yüzölçümü olarak dünyadaki en büyük ülke olmasına elinde kültür ve Trans-Sibirya Ekspresi gibi imkânlar sunmasına rağmen Rusya’da klasik bir “güneşli tatil” için tek seçenek Soçi’dir. Soçi ile Kırım arasında Tuapse, Novorossisk gibi şehirler olmasına rağmen yalnızca Soçi sub-tropik bir iklime sahip. Sub-tropik bir iklime sahip olmasına rağmen, tren yolculuğu ile yaklaşık bir saat süren Krasnoya Polyana ise kış sporları ve kış turizmi için çok uygun bir bölge.Yapılan yeni oteller ve şehrin değişen yüzü ile iç turizm için olimpiyat sonrasında da Soçi avantajlı bir konumda olacaktır. Putin için Soçi Olimpi-

yatları yalnızca bir spor faaliyeti veya uluslararası tanıtım çalışmasından öte, Kafkasya politikası için de uzun vadeli bir adımdır. Soçi ve Krasnodar bölgesinin yaşam kalitesinde bir seviye öteye geçmesi, ki Krasnodar bölgesi, çeşitli araştırmalara göre Rusya'da halen en yaşanılabilir şehirdir (Rusya'nın Sesi Radyosu: 24 Ekim 2013), hemen yanı başındaki Kafkasya Cumhuriyetleri ile komşu bölgelere de iyi bir örnek olacaktır. Bahsedilen iklim avantajı nedeniyle Soçi farklı bir konumda olsa da, tüm Kafkasya gerek yaz, gerekse de kış turizmi için çok büyük bir potansiyel taşımaktadır ve yeraltı zenginliklerinin tam anlamıyla kullanılması, yatırımları beraberinde getirerek işsizliğin azalmasına ve hayat standartının artmasına sebep olabilecektir. Tüm bunlara ek olarak, Olimpiyatlar sırasında Rusya'nın her şeyi sıfırdan ve modern standartlara uygun olarak bir zaman baskısı altında yapması, daha önce bahsettiğimiz yönetsel eksikliklerden büyük maddi zararlara rağmen ders çıkarılması, Rus bilimadamlarına, inşaatçılara ve yönetim kademesindekilere parayla ölçülemeyecek kadar ciddi bir bilgi birikimi katmıştır.

Ancak Soçi'nin Olimpiyat sonrasındaki orta ve uzun vadedeki gelişimi hakkında da ciddi kuşkuvar mevcuttur. Örneğin şehrin 7 yılda gösterdiği büyük gelişim ve büyüme, her ne kadar altyapı çalışmaları yapılsa da elektrik, su, kanalizasyon gibi temel gereksinimlerin karşılayabileceği seviyenin çok üstüne çıkmıştır ve şehirde altyapı sorunları ciddi anlamda sıkıntıdır. Olimpiyat sonrası inşaat firmalarının bölgedeki işlerinin biteceği ve bu inşaatların getirdiği canlılığın kaybolacağı, yapılan yeni otel ve binaların ise en azından kısa ve orta vadede boş kalma riski ve her şeyden önemlisi Soçi'nin coğrafi olarak daha fazla genişleme imkanının olmayışı başlıca endişelerdir.

Özellikle Kafkasya dışında yaşayan Çerkeslerin Olimpiyatları protesto etmesi ise Rusya için ayrıca bir sorun teşkil etmiştir. Rusların önce Altınorda İmparatorluğu'nu yıkarak Astrahan bölgesini ele geçirmesi, ardından uzun fakat istikrarlı biçimde önce Anapa ve Kırım bölgelerini alarak Osmanlı İmparatorluğu'nun himayesindeki Kafkasya'yı tehdit etmesi, akabinde Kafkasya'ya yönelik Rus hareketlerine karşı başlayan Çerkeslerin Osmanlı İmparatorluğu'nun kimi zaman açık, kimi zaman örtülü desteği ile direnişi, 1864 yılında kırılmıştır. Her ne kadar 93' harbine kadar direniş sürse de (ki 93' harbinde Türkler, Abhazlar ile birlikte Suhum bölgesini uzunca süre kontrol altında tutmuştur), 1864 yılında Rusların, Sadz ve Ciget Abhazlarının tarihi toprağı olan Gubaadey (bugünkü Krasnoya Polyana) bölgesindeki son Abhaz-Çerkes direniş bölgesini ele geçirerek, savaşın sona erdiğini deklare eden büyük bir askeri yürüyüş ve ayin düzenleyerek zaferini ilan etmiştir. Sürgünün ardından Çerkeslerin ve Abhazların çok büyük bir çoğunluğu o dönemdeki Osmanlı İmparatorluğu topraklarına sürülmüş ve Kafkasya'daki demografik dengeler günümüze kadar köklü bir biçimde değişmiştir. Örneğin Krasnoya Polyana'da bugün Abhazlar yaşamamaktadır, ancak

Rusların iskân politikası nedeniyle ciddi anlamda bir Rus, Estonyalı, Yunan ve Kazak nüfusu mevcuttur. Soçi ise Kafkasyalıların 1864 yılına kadar süren direnişinde son komuta merkezi olmuş, sürgünde ise önemli bir “tehcir limanı” haline dönüşmüştür. Bugünkü Olimpiyat alanlarının inşaat alanlarında (özellikle ismini savaştaki kayıpların büyüklüğü sonrasında alan ve “Kızıl Çayır” anlamına gelen Krasnoya Polyana’da) Kafkasyalılara ait çok sayıda toplu mezarlar ve kemikler bulunmaktadır, ancak Olimpiyatlara yönelik eleştirilerde bulunan pek çok Kafkasyalı’ya göre bu kemikler imha edilmektedir. Olimpiyat öncesinde Türkiye’de her ayın 21’inde İstanbul’da ve periyodik olmayan şekilde çeşitli illerde Olimpiyatlar Çerkesler tarafından protesto edilmiştir.

Öncelikle 1864’teki büyük sürgün, gerçekten dünya tarihindeki en acı olaylardan birisi olarak yerini almıştır. Yüzyıllarca Türk-Rus savaşlarında bir “meydan” haline gelerek ekonomik gelişmesi engellenen Kafkasya, daha sonra Ruslara yönelik direnişte nüfusunun önemli bir kesimini kaybetmiş, geride kalan nüfusu ise büyük oranda o dönemki Osmanlı topraklarına (Balkanlar, Anadolu ve Ortadoğu) sürülmüştür. 1864 tarihinde sürgüne uğrayan Kafkasyalı halklar arasında “Sürgün” kavramının bir “seçilmiş travma”ya (Vamık D.Volkan: 28 Mayıs 2012) sebep olduğu çok açıktır, öyle ki sürgün, Kafkasyalılar’da milli kimliğin bir parçası haline gelmiştir. Öyle ki pek çok Çerkes ve Abhaz, günümüzde dahi göç sırasında yolda ölen ataları gemilerde hastalığın yayılmaması için Karadeniz’e bırakıldığından dolayı Karadeniz’den çıkan balıkları yememektedir. Bu nedenle Soçi Olimpiyatları’nın protesto edilmesine şaşırılmamalıdır. Ancak olimpiyatların protesto edilmesi her ne kadar batı medyasında Soçi’nin eleştirilmesinde ve Soçi tercihindeki kuşkularda bir etmen olarak yerini alsa da, hiçbir zaman ana eleştiri konusu haline dönüşmemiştir.

Öncelikli olarak bu protestolar “ya hep ya hiç” modeli ile düzenlenmiştir. Olimpiyatların tamamen iptalinin dışında hiçbir koşul kabul edilmemiştir. Rusya sadece bir “düşman” algısı ile muhattap alınmıştır. Protestolar, 2007’deki seçilecek şehir için yapılan oylamalara kadar yoğun bir şekilde yapılsaydı belki de etkisi büyük olabilir, Soçi’nin seçilmesi baştan engellenbilirdi. Ancak Rusya Federasyonu gibi büyük bir gücün, özellikle Putin’in konuyu tamamen kişisel bir prestij haline getirmesinin ardından olimpiyatların iptal edilmesini ummak, büyük bir hata olmuştur. Olimpiyatlara yönelik yapılan siyasi (Alman ve Litvanya Cumhurbaşkanı) ile bireysel bazdaki (bazı sporcuların Rusya’nın eşcinsellere yönelik politikasından dolayı katılmamayı düşündükleri beyanı) eleştirilerin tamamı Rusya’nın insan hakları ihlalleri ile eşcinsellere yönelik tutumu sebebiyle olmuştur, Çerkes Sürgünü ile ilgili çekince belirterek katılmayan veya protesto eden bir katılımcı bulunmamaktadır. Bunu genel olarak batı ve dünya kamuoyunun Kafkasya halklarına karşı gösterdiği ilgisizliğe bağlamak mümkün olabilir, ancak her ne kadar tarihte çok acı bir şekilde yer etse de 150 sene önce mey-

dana gelmiş bir savaşın sonuçlarına yönelik bir yaptırım isteği medyada etkin şekilde yer edinememiştir.

Çerkes sürgünü ile ilgili protestoların başarısızlığı altında yatan bir diğer sebep ise Rusya dışındaki aktörlerin konuyla ilgili belirli bir politikalarının olmamasıdır. Örneğin Türkiye'deki Çerkesler ile Kafkasya'da yaşayan Çerkeslerin konuya bakışı açısından derin bir uçurum mevcuttur, hatta Türkiye'deki Çerkesler kendi içlerinde de konuya yönelik yek bir tavır içerisinde değildir. Kafkasya'daki Çerkeslere bakıldığında, siyasi açıdan bölgesel elitler statükocu olduğundan ve Rusya Federasyonu ile doğrudan bir hiyerarşik siyasi ilişkiye sahip olduklarından bu tür protestolara destek vermemektedir. Ancak buna rağmen Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'nin başkanı Konokov'un istifa etmesindeki temel sebebin Soçi Olimpiyatlarını eleştiren Çerkes muhalefetinin bastırılmasındaki gönülsüzlüğü olduğu, bunun bir istifa değil, Kremlin tarafından zorla görevden alınma olduğu iddia edilmektedir (The Jamestown Foundation: 9 Aralık 2013) . Olimpiyatlara karşı, Kafkasya dışındaki Çerkesler kadar olmasa da, en büyük çekinceleri Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'nde yaşayan Çerkesler koymuştur. Adigey Cumhuriyeti ile Karaçay-Çerkes Cumhuriyetlerinde protestolar ve eleştiriler olmasına rağmen, konu tam anlamıyla hiçbir zaman ana gündem maddesi haline gelmemiştir. Osetya, Dağıstan, Çeçenistan ve Abhazya'da ise konu mevcut konjonktürel yapı nedeniyle gündem dışı kalmıştır.

Göç ve sürgün Kafkasya dışındaki Çerkes, Abhaz ve diğer topluluklar için milli kimliğin korunması için son derece önemli bir konuyken ve tüm ağırlığıyla bu yas sürdürülürken, Kafkasya'da yaşayan Çerkesler için sürgün ve savaş, 150 yıldır beraber yaşadıkları ve acılarını halen içlerinde yaşasalarda üstesinden gelmek zorunda oldukları ve bu süre zarfında birer Rusya Federasyonu vatandaşı olarak yaşadıklarından, hayatlarına bununla beraber devam ettikleri bir kavramdır. Bu nedenle Kafkasya dışında yaşayan Çerkesler ile, Kafkasya'da ikamet eden Çerkesler arasında Olimpiyatlara bakış ve eleştirideki yoğunluğu farklı olması doğal karşılanmalıdır. Bölgesel siyasi liderler genel olarak ancak etnik çatışmalarda (Örneğin Karaçaylar ile Çerkesler, Kabardeyler ile Balkarlar arasındaki sorunlarda) daha milliyetçi bir argüman kullanmaktadır ki bu durumlarda da üst kimlik olarak Çerkeslik veya Kafkasyalılık bilinci çok büyük zarara uğramaktadır.

Olimpiyatlar ile ilgili en yoğun tartışmaların yaşanması gereken Abhazya'da ise konu ancak 2007'de Soçi seçildikten sonra gündem olmuş, olimpiyatların artıları ve eksileri tartışılmış ve kısa sürede gündemden düşmüştür. 2013 yılında ise sınır geçişlerindeki kontrol ve yeni uygulamalar dışında Olimpiyatlar ve protesto edilmesi ile ilgili bir tartışma gerçekleşmemiştir. Olimpiyatların Abhazlar için anlamı, Olimpiyat öncesi stabil görüntüsünün bozulmaması için iç siyasi sorunların olimpiyatlar sonrasına ertelenmesi ve olimpiyatların Abhazya turizmüne etkisidir. Abhazya'nın Olimpiyatlara sessiz kalmasına iki temel sebep gösterebiliriz; Abhazya'nın

Rusya ile olan yoğun ilişkileri ve Abhazya'nın daha önce bahsettiğimiz sürgün travmasını bağımsızlığı sonucunda atlatması. Türkiye ile olan ticari ilişkileri (arada resmi bir ticari ilişki olmamasına rağmen Türkiye doğrudan olmayan ikili ticarete göz yummaktadır) her ne kadar gittikçe artan şekilde Abhaz pazarında baskın olsa da, temel siyasi ve askeri destek şu anda Rusya Federasyonu tarafından sağlanmaktadır. 1992-93 bağımsızlık savaşından önce Abhazlarda da tüm sürgüne uğramış Kafkas halklarındaki mevcut bu seçilmiş travma, Gürcülere karşı kazanılan "zafer" ile bağımsızlığın elde edilmesiyle ciddi oranda zayıflamıştır.

Bugün Abhazlar arasında halen büyük sürgün ciddi anlamda milli kimliğin (ve Kafkasyalılık üst kimliğinin) bir parçası olsa da, kaybedilmiş tarihi Ubih ve Abhaz toprakları olan Soçi, Adler ve Gubaadey'in (Krasnoya Polyana) 150 yıldır Rusya'nın parçası olmasına rağmen bu travma toplum bazında çok daha gerilemiştir. Bugün Kafkasya'daki temel sorun, Federal Cumhuriyetler ile Krasnodar ve Stavrapol bölgelerindeki etnik sorunlardır. Bu bölgelerde (ve Abhazya'da) Ermenilerin gittikçe artan bir şekilde ekonomik hayatta baskın hale gelmeleri ve demografik açıdan avantajlı, en azından karar mekanizmalarına etki edecek duruma geçmeleri gerek Ruslar, gerekse de Federal Cumhuriyetler ve Abhazya için temel endişe kaynaklarıdır. Bugün Soçi nüfusunun yüzde otuzu Ermenilerden oluşmakta (The National Interest: 17 Mayıs 2013), Abhazya-Rusya sınırının iki tarafında da sınır ticaretini tamamen kontrol etmekte ve gittikçe artan oranda etkinliklerini her açıdan artırmaktadırlar. Ermeniler ile Kafkasya'daki (Ruslar hariç olmak üzere) diğer halkların ilişkileri son derece gergindir, hatta 2012 yılında Soçi şehrinde Çeçenler ile Ermeniler arasında ciddi bir etnik gerginlik meydana gelmiştir (Yerkir Media: 30 Mayıs 2013). Benzer şekilde diğer bölgelerde de Rusların nüfustaki oranı azalırken, Kafkasya halklarının nüfuslarının hızla artması Rusları endişelendirmektedir (Refworld: 14 Eylül 2011).

Rusya genelinde yapılan anketlere göre Ruslar Çeçenistan ve Dağıstan'ı zihlerinde Rusya'nın bir parçası olarak görmemektedirler. Daha radikal Ruslar ise Jirinovski'nin "Kafkasya'yı izole etme ve çevresini tel örgü ile çevirme" ve Kafkasyalılar için "zorunlu doğum kontrolü" gibi fikirlerine (RT.com: 29 Ekim 2013) kendilerine yakın hissetmektedir. Rusya genelinde her yıl düzenli olarak yapılan bir ankete göre 2004-2011 yılları arasında Rus halkı, yıllar içerisinde %38 ile %50 arasında değişen bir yüzde ile Kafkasyalıların Rusya'da yaşamasına karşı çıkmıştır (RT.com: 26 Ekim 2013). Yine aynı ankete göre halkın %43'ü Kuzey Kafkasya Cumhuriyetlerinin Rusya'da ayrılması ile beraber, Rusya'nın daha huzurlu bir ülke olacağını söylemiş, %55'i ise "Kafkasya'yı beslemeye (federal bütçeden yardım) karşı" olduklarını açıklamıştır (Levada Analytical Center: 234). Etnik gerilimlerin en yoğun olduğu Stavrapol bölgesinde yapılan ankette halkın yüzde sekseninin Kafkasya'dan gelecek iç göçe şiddetle karşı çıkması anlamlıdır (Levada Analytical Center: 243-244) ve Stavrapol bölgesi şu anda tam an-

lamıyla bir barut fiçisidir. Her ne kadar Abhazya savaşında pek çok gönüllü ile Abhazların tarafında savaşmış olsalar da Kozaklar, sürekli olarak “savaş” kültürünü taşıyabilecekleri gerilim bölgeleri aramaktadırlar. Kozaklar ayrıca bir inceleme konusudur, ancak yüzyıllardır olduğu gibi halen Kozaklar çocuklarını “savaşçı” olarak yetiştirmekte ve bundan gurur duymaktadır. Bu kültür ile yoğrulmuş bir halk olarak Kozaklar, her türlü milliyetçi ve etnik gerilimler için kolaylıkla çekilebileceğinden ve Stavrapol ile Krasnodar bölgelerinde yoğun olarak yaşadıklarından, bu konuya son derece dikkat edilmelidir. Bu etnik gerilim tek taraflı da değildir (Sova Center for Information and Analysis: 30 Ocak 2014), örneğin Stavrapol’daki 19.yüzyılda Kafkasya’yı işgal eden Rus birliklerinde görev almış ve yaptığı katliamlar nedeniyle halen bölge halkı tarafından öfkeyle anılan bir Rus generali olan Yermolov’un heykeli tüm Kafkas halklarının büyük tepkisini çekerken (Kavkaz Center: 14 Eylül 2010), Grozni’de Rus askerini öldüren bir Çeçen kadın figürüne ait heykelin açılışına Ruslar dışında kimse tepki göstermemektedir.

Ancak daha önce de bahsettiğimiz gibi, bir “Kafkasyalı” dayanışması ancak Yermolov heykeli gibi kolektif olarak tüm Kafkasyalılarıdaki olumsuz imgelerde meydana gelmektedir. Olimpiyatlara yönelik protestolarda gerçekçi istekler ve pazarlık unsuru oluşturabilecek talepler ortaya konulsaydı, istenilen pek çok şeye ulaşılabilirken (örneğin bulunan kemiklerin toplu bir anıt mezar yapılarak buraya gömülmesi, olimpiyatların açılışında büyük sürgünün anlatılması ve Kafkasya’nın yerli halklarına dair temaların olması), şu anda protestolardan hiçbir kazanım olmamış, aksine Kafkasya dışındaki yaşayan Çerkesler ile Rusya arasındaki bağlar iyice kopmuştur. Bu bağların canlı ve iyi ilişkiler içinde tutulması önemlidir, zira eğer ilişkiler Rusları sadece “düşman” olarak göstermekten öte, anlayış ve somut adımlara yönelik olsaydı bugün Suriye’den iç savaş nedeniyle Kafkasya’ya dönmek isteyen Çerkeslere yönelik “kota sorunu” nedeniyle dönüşler Rus hükümeti tarafından engellenmeyebilirdi (RT.com: 8 Ekim 2012).

Sonuç

Soçi Olimpiyatları, belki de şu ana kadar gerçekleştirilen olimpiyatlar arasında en riskli olanıdır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, bölge Çeçenistan savaşları sonrasında sakin görünse de, genel olarak istikrarlı bir şekilde süren şiddet ve terörizm etkisi altındadır. Danimarka istihbaratı sporcularına ve yetkililerine saldırıların sürebileceği uyarılarında bulunurken (The Copenhagen Post: 30 Aralık 2013), pek çok medya organında Soçi olimpiyatlarının ne kadar güvenli olduğu tartışılmıştır. Ancak Putin son saldırılara rağmen kendisine ve güvenlik örgütlerine güvenini yitirmemiş görüntüsü çizmiş, aksine saldırılardan sonra gösteri ve protesto yasağını hafifletmiş (The New York Times: 4 Ocak 2014), hemen ardından Krasnoya Polyana’daki kayak merkezini denetleyerek bizzat Medvedev ile kayak yapmış (The Huffington Post: 3 Ocak 2014), baş düşmanlarından Kodorkovski’yi, Pussy Riot’u, Greenpeace eylemcilerini ve sayıları yüzlerce kişiyi bulan tu-

tukluyu serbest bıraktı (The Christian Science Monitor: 20 Aralık 2013). Putin'in bu kadar önem vererek kişiselleştirdiği ve uzun vadeli politikalarında önemli bir yer tutan olimpiyatlarda en ufak bir aksaklığa yer vermek için her türlü önlemi alacağı kesindir.

Ancak bahsettiğimiz üzere, bölge coğrafi olarak terörist faaliyetlere son derece elverişlidir ve ülkenin coğrafi büyüklüğünden dolayı kontrolü zordur. Bir öngörü yapmak gerekirse, olimpiyatlar süresince Soçi ve Adler bölgelerinde terör hareketlerinin ortaya çıkması tamamen imkansız olmamakla beraber, çok güçtür. Ancak Volgograd gibi yakın bölgelerde, güvenlik önlemleri artacağından toplu taşıma merkezleri gibi yerler dışında özellikle Coca-Cola, McDonalds gibi batıyı da temsil edebilecek yumuşak hedeflere yönelik saldırılar gerçekleşebilir. Özellikle 350.000 nüfuslu Soçi'de görev yapan 75.000 güvenlik görevlisi (42000 polis, 10000 asker, 23000 acil durum bakanlığı personeli (National Post: 4 Ocak 2014)), Krasnodar Polyana-Karaçay Çerkes Cumhuriyeti arasındaki dağlarda görevli ekstra ordu birlikleri, çevre bölgelerdeki polis ve asker sayısını azaltmıştır. Bu azalan polis sayısını dengelemek için Moskova çok riskli bir hamle yaparak Stavrapol bölgesine polisin yetkilerine sahip ordu birlikleri yollamıştır (Window on Eurasia: 5 Ocak 2014) . Polisin eğitilmiş ve tecrübeli olduğu kentsel alanlarda, çatışma ve muharebe eğitimi almış askerlerin ne kadar başarılı olabileceği ayrıca tartışma konusudur. Soçi her ne kadar güvenli olsa da, Olimpiyatlar sırasında yüzlerce kilometre ötedeki bir şehirde patlayacak bomba, Rusya'nın imajına fazlasıyla zarar vererek terör örgütlerinin amaçlarına hizmet edecektir.

Kuzey Kafkasya'daki Rus Özel Kuvvetlerinin Olimpiyat Süresince Devriye, Pusu ve Kontrol Bölgeleri (Special Operation Forces Situation Report: 3 Ocak 2014).

Uzun vadede Stavrapol ve Krasnodar bölgelerini birer cazibe merkezi haline getirerek Kafkasya'da bir "erime potası" (melting pot) oluşturarak etnik ve sosyal sorunları çözmek isteyen Rusya için, olimpiyatlar son derece uygun bir adım. Unutulmaması gereken bir diğer önemli nokta ise Kafkasya, Stavrapol ve Krasnodar bölgelerinin nüfus yoğunluğu ile Orta Asya petrol ve gazının sevkiyatındaki Novorossisk, Tuapse ve Soçi limanları gibi kilit bölgelere sahip olmasıdır. Bu bölgelerin enerji politikalarında ve jeopolitik oyundaki önemi anlamak da, Putin'in Olimpiyatlar üzerindeki ısrarındaki kilit noktaları açıklayıcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- “After the Olympiad Sochi to be left with Bills it Can’t Pay and Facilities it can’t Support”, 10 Ocak 2014, Window on Eurasia, <http://windowoneurasia2.blogspot.com/2014/01/window-on-eurasia-sochi-countdown-4.html>, (11.01.2014).
- “Be Fruitful and Multiply – Orthodox Church Opposes Birth Control in Muslim Region”, 29 Ekim 2013, RT.com, <http://rt.com/politics/church-muslims-birth-control-905/>, (19.12.2013).
- “Critic: Billions of Dollars Stolen Before Sochi Games”, 30 Mayıs 2013, The USA Today, <http://www.usatoday.com/story/sports/olympics/2013/05/30/russian-critic-wide-corruption-at-sochi-games/2372911/>,
- “Demographic Tug of War in Stavropol Undermines Kremlin Plans for North Caucasus Melting Pot”, 14 Eylül 2011, Refworld, <http://www.refworld.org/docid/4e7868462.html>, (02.01.2014).
- “Gay Propaganda Ban in Russia”, 6 Şubat 2014, RIA Novosti, <http://en.ria.ru/trend/gaypropaganda/>, (06.02.2014).
- “German President Boycotts Sochi Olympics”, 8 Aralık 2013, The Guardian, <http://www.theguardian.com/world/2013/dec/08/german-president-boycotts-sochi-winter-olympics>, (13.12.2013).
- “Kabardino-Balkarian Governor’s Resignation Likely Tied to Sochi Olympics”, 9 Aralık 2013, The Jamestown Foundation, [http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=41734&tx_ttnews\[backPid\]=7&cHash=bafeb92490fbf3aed8bdf04515e7aaa#.Uqbb1NjdW8A](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=41734&tx_ttnews[backPid]=7&cHash=bafeb92490fbf3aed8bdf04515e7aaa#.Uqbb1NjdW8A),
- “Kafkasyalıların Kanlı Celladı Yermolov’un Adı Pyatigorsk’ta bir Anıta Yüceltiliyor”, 14 Eylül 2010, Kavkaz Center, http://kavkazcenter.com/tur/content/2010/09/14/5932_print.html, (18.12.2013).
- “List of Terrorist Incidents January-June 2013”, 31 Aralık 2013, Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_terrorist_incidents,_January%E2%80%93June_2013, (01.01.2014).
- “List of Terrorist Incidents July-December 2013”, 31 Aralık 2013, Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_terrorist_incidents,_July%E2%80%93December_2013, (01.01.2014).
- “Lithuania Leader to Skip Sochi in Russia Protest”, 19 Aralık 2013, The Denver Post, http://www.denverpost.com/olympics/ci_24757535/lithuania-leader-skip-sochi-russia-protest, (20.12.2013).
- “New Umarov Video Uploaded After Kadyrov Says He is Long Dead”, 19 Aralık 2013, Radio Free Europe/Radio Liberty <http://www.rferl.org/content/caucasus-report-umarov-video-kadyrov/25205942.html>, (23.12.2013).
- “Olympic Delegation Warned about Additional Terror Attacks”, 30 Aralık 2013, The Copenhagen Post, <http://cphpost.dk/news/olympic->

- delegation-warned-about-additional-terror-attacks.8205.html, (30.12.2013).
- “Olympics: Putin Tightens Security for Olympics Visitors”, 15 Kasım 2013, Times of India, http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2013-11-15/others/44112620_1_sochi-games-olympic-games-north-caucasus, (26.12.2013).
- “Putin Eases Protests Ban in Sochi for the Olympics”, 4 Ocak 2014, The New York Times, http://www.nytimes.com/2014/01/05/world/europe/putin-loosens-ban-on-protests-in-sochi.html?_r=0, (05.01.2014).
- “Ramzan Kadyrov-The Chechen Dictator Who’s Showing his Adorable Side”, 20 Şubat 2013, The Guardian, <http://www.theguardian.com/world/shortcuts/2013/feb/20/ramzan-kadyrov-instagram-adorable-side>, (27.01.2014).
- “Russia Says Found Chechen Warlord's Arms Cache in Abkhazia, Accuses Tbilisi”, 10 Mayıs 2012, Civil.ge Daily News Online, <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=24746>, (12.12.2013).
- “Russian Secret Service: Sochi 2014 Olympics Terror Attack Foiled in Breakaway Republic of Abkhazia”, 10 Mayıs 2012, CBS News, <http://www.cbsnews.com/news/russian-secret-service-sochi-2014-olympics-terror-attack-foiled-in-breakaway-republic-of-abkhazia/>, (12.01.2014).
- “Rusya’da 24 Saatte İkinci Bomba Şoku”, 30 Ocak 2013, Milliyet, <http://dunya.milliyet.com.tr/rusya-da-24-saatte-ikinci-bomba/dunya/detay/1815394/default.htm>, (30.12.2013).
- “Rusya’daki Yaşam Kalitesi Sıralamasında Krasnodar Şehri Lider”, Rusya’nın Sesi Radyosu, 24 Ekim 2013, http://turkish.ruvr.ru/2013_10_24/Rusyadaki-yasam-kalitesi-siralamasinda-Krasnodar-sehri-lider/, (15.12.2014).
- “ŞİÖ Temsilcileri 2014 Soçi Olimpiyatları’nın Güvenliğini Görüştü”, 25 Aralık 2013, Rusya’nın Sesi Radyosu, http://turkish.ruvr.ru/2013_12_25/SIO-2014-Soci-Olimpiyatları/, (26.12.2013).
- “Sochi 2014: Russian Special Ops Troops Deployed to Protect Mountainous Perimeter”, , 3 Ocak 2014, Special Operations Forces Situation Report, <http://sofrep.com/31068/sochi-2014-russian-special-ops-troops-deployed-protect-mountainous-perimeter/>, (04.01.2014).
- “Sochi is on Track to be most expensive Olympics in History, 21 Ağustos 2013, The Atlantic Cities, <http://www.theatlanticcities.com/neighborhoods/2013/08/sochi-track-be-most-expensive-olympics-history/6614/>, (28.01.2014).
- “SOVA Database”, 30 Ocak 2014, <http://www.sova-center.ru/en/database/>, Sova Center for Information and Analysis, (02.02.2014).

- “Statistics of Victims in Northern Caucasus of 2013 under the Data of the Caucasian Knot”, Kavkaz Uzel, 27 Ocak 2014, <http://eng.kavkaz-uzel.ru/articles/27109/>, (30.01.2014).
- “The Sochi Olympics Already Making Life Worse for Locals”, 14 Kasım 2013, The Atlantic Cities, <http://www.theatlanticcities.com/neighborhoods/2013/11/sochi-olympics-have-made-life-way-worse-locals/7584/>, (12.12.2013).
- “Three-time Refugees, Syrian Circassians back to Russia”, 8 Ekim 2012, RT.com, <http://rt.com/news/syrian-refugees-russia-kevorkova-751/>,
- “Uprou After LibDem Leader Suggests Curfew, Birth Control Terrorism in N.Caucasus”, 26 Ekim 2013, RT.com, <http://rt.com/politics/Zhirinovsky-caucasus-birth-control-787/>, (19.12.2013).
- “Vladimir Putin Skiing: Russian President Tests Out Slopes in Sochi”, 3 Ocak 2014, The Huffington Post, http://www.huffingtonpost.com/2014/01/03/vladimir-putin-skiing-sochi-photos_n_4535992.html, (04.01.2014).
- “Александр Крылов. ЕДИНАЯ ВЕРА АБХАЗСКИХ "ХРИСТИАН" И "МУСУЛЬМАН". Особенности религиозного сознания в современной Абхазии”, 17 Mart 2004, Portal-Credo, <http://www.portal-credo.ru/site/print.php?act=fresh&id=188>, (30.12.2013).
- “Кавказская диаспора встала на защиту зимних Олимпийских игр в Сочи”, 17 Ekim 2013, Apsynpress, <http://apsynpress.info/news/10335.html>, (12.12.2013).
- “Член МОК: разворована треть потраченных на Олимпиаду в Сочи денег”, 9 Ocak 2014, Russkaya Planeta, <http://rusplt.ru/news/chlen-mok-razvorovana-tret-potrachennyih-na-olimpiadu-v-sochi-deneg-77230.html>, (10.01.2014).
- 142 Armenians arrested after fight with Chechens in Sochi”, 30 Mayıs 2013, Yerkir Media, <http://www.yerkirmedia.am/?act=news&lan=en&id=7459>, (01.02.2014).
- Goble, Paul, “Overstretched and Desperate, Moscow Sends Troops to Stavropol to Act as Police”, 5 Ocak 2014, Window on Eurasia, <http://windowoneurasia2.blogspot.com/2014/01/window-on-eurasia-overstretched-and.html>, (01.01.2014).
- Higgins, Michael, “Can Russia make the Olympic Games in Sochi safe from Terrorists?”, 4 Ocak 2014, National Post, <http://news.nationalpost.com/2014/01/04/can-russia-make-the-olympic-games-in-sochi-safe-from-terrorists/>, (04.01.2014).
- Johnston, Roberts, “Terrorist Attacks in Russia”, 30 Ocak 2014, Johnston’s Archive, <http://www.johnstonsarchive.net/terrorism/terr-russia.html>, (30.01.2014).

- Karaaslan, Miraç, "Sochi Olympics Antagonizes", Kavkaz Center, 26 Aralık 2013, <http://www.kavkazcenter.com/eng/content/2013/12/26/18746.shtml>, (27.01.2013).
- Levada Analytical Center, "Russian Public Opinion 2010-2011", Moskova, 2012, s.234
- Levada Analytical Center, "Russian Public Opinion 2010-2011", Moskova, 2012, s.243-44
- Markedenov, Sergey, "Sochi's Olympic Security Obstacles", 17 Mayıs 2013, The National Interest, <http://nationalinterest.org/commentary/sochi-olympics-security-obstacles-8481?page=2>, (12.12.2013).
- Miriam, Elder, "Russian Islamist Doku Umarov Calls for Attacks on 2013 Winter Olympics", 3 Temmuz 2013, The Guardian, <http://www.theguardian.com/world/2013/jul/03/russia-islamist-attack-olympics-sochi>, (30.12.2013).
- Volkan, Vamık D., "Seçilmiş Travma, Yetkinin Politik İdeolojisi ve Şiddet", 28 Mayıs 2012, Vamık D. Volkan Kişisel Web Sitesi, <http://www.vamik-volkan.com/Se%27ilmi%FE-Travma,-Yetkinin-Politik-%DDdeolojisi-ve-%DEiddet.php>, (02.01.2014).
- Weir, Fred, "Khodorkovsky's Release: Political Thaw or Pre-Olympic PR Stunt?", 20 Aralık 2013, The Christian Science Monitor, <http://www.csmonitor.com/World/Europe/2013/1220/Khodorkovsky-s-release-political-thaw-or-pre-Olympic-PR-stunt>, (22.12.2013).
- Weir, Fred, "Will Russia's Ring of Steel Keep Sochi Safe?", 6 Ocak 2014, The Christian Science Monitor, <http://www.csmonitor.com/World/Europe/2014/0106/Will-Russia-s-ring-of-steel-keep-Sochi-safe-video>, (07.01.2014).
- Yaffa, Joshua, "The Waste and Corruption of Vladimir Putin's 201 Winter Olympics", 2 Ocak 2014, Bloomberg Businessweek, <http://www.businessweek.com/articles/2014-01-02/the-2014-winter-olympics-in-sochi-cost-51-billion>, (04.01.2014).